

Департамент культури і туризму
Харківської обласної державної
адміністрації
КЗ "Харківська обласна бібліотека
для дітей та юнацтва" Харківської
обласної ради

«Україна тебе виглядає, мій сину,
Україна очкує, дочко, тебе...»

Харків-2023

Департамент культури і туризму
Харківської обласної військової адміністрації
КЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей та
юнацтва» Харківської обласної ради

«Україна тебе виглядає, мій сину, Україна очікує, дочко, тебе...»

методико-бібліографічні матеріали
(до 80-річчя від дня народження Богдана Стельмаха, українського
драматурга, поета, перекладача, автора українських пісень)

Харків - 2023

УДК 027.625(477.54)(072):82.09(161.2)«1917/...»

У 45

«Україна тебе виглядає, мій сину, Україна очікує, дочко, тебе...» : методико-бібліографічні матеріали (до 80-річчя від дня народження Богдана Стельмаха, українського драматурга, поета, перекладача, автора українських пісень) / [уклад. С.О.Андрус; ред. С.М.Загревська]; КЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей та юнацтва» Харківської обласної ради; Департамент культури і туризму Харківської ОВА.– Х., 2023.– 22 с.

Ім'я Богдана Стельмаха – поета, драматурга, перекладача і громадського діяча – знане і шановане в Україні.

Видання містить розповідь про його життєвий і творчий шлях. Посібник буде цікавим для бібліотекарів.

Укладач

Редактор

Відповідальний за випуск

С.О. Андрус

С.М.Загревська

Г.В.Трохименко

© КЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей та юнацтва»
Харківської обласної ради, 2023

<http://bibl.kharkiv.ua>

А чи хтось знає, яким має бути український поет? Український поет— це, насамперед, той, хто і на чужині, і серед недругів знайде свою Україну і нізащо від неї не відречеться.

Стельмах Богдан Михайлович – український поет, драматург, перекладач, автор численних українських пісень, прекрасних віршів, поем. Народився **2 жовтня 1943** у с. Туркотин Золочівського району Львівської області.

Спогади поета Богдана Стельмаха:

«Пам'ятаю себе в Туркотині з чотирирічного віку. Я жив з татом, старшим братом і старшою сестрою у Львові, на вулиці Різьбярській, що на початках Личаківської. Свої “малі літа” я переріс дуже швидко. Коли мені не було ще й п'яти років, на моїх очах 13 лютого 1948 року заарештували батька, дали йому 15 років.

Коли тата заарештували, я переїхав в село до мами. У нас був величезний сад. З 6-7 років я почав пасти корову. Тітонька подарувала мені сопілку, я вчився грати на ній.

Чотири роки вчився в туркотинській школі, наступні три — у куровицькій семирічній (с. Куровичі за 3 км від нашого Туркотина). Далі Львів: восьмий, дев'ятий і десятий класи, університет.

Повернувся батько додому влітку 1956-го — після Воркути, Інти й Абезя, коли мені якраз “тринадцятий минало”. «Мені тринадцятий минало, я пас телята за селом»... Того року наша корова мала двійню. Це було влітку 1956-го. Вісім з половиною років без тата, лише з мамою. Сад гарно родив, ми возили до Львова фрукти, я допомагав мамі. Як зацвіте наше село навесні, то хат не видно — суцільний сад!

Школу закінчив 1960 року із золотою медаллю. Студіював у Львівському державному університеті імені Івана Франка — спершу на механіко-математичному, потім на філологічному факультетах. Заочно закінчив Українську академію друкарства.

У нас склалася група студентів, які хотіли не лише вчитися, а й ще щось робити — співати, обмірковувати політичні справи. Після другого курсу нас виключили з університету. Але через рік я знову вступив — на філологію. Це були тривожні часи. Коли здав українську літературу, прийшли зі спецвідділу і питали, чи я вже склав іспит і на скільки. Їм відповіли, що на «5». А мало бути «2»... Після третього семестру мене на три роки забрали в армію. Служив у Красноярьську. Познайомився там з багатьма цікавими людьми —

українцями, які відсиділи терміни ув'язнення за бандерівщину. Повернувшись, працював у молодіжній газеті. Кілька років завідував літературною частиною театру в Дрогобичі. Потім знову повернувся у газету. Я люблю театр, написав понад двадцять п'єс, десять з них йшли в театрах Києва, Львова та інших міст».

Працював робітником на лісозаводі, кореспондентом Львівської молодіжної газети, завідувачем літературною частиною Дрогобицького музично-драматичного театру, головним спеціалістом Львівського управління культури, заступником міського голови Львова, радником.

Є автором книжок "Примула, квітка віща"(1969), "Земний вогонь", "Батькові слова", "Пшеничне перевесло"(1988), "Сто пісень", "Тарас: діалогія", "Писанка", "Вірші про Україну", "Тарас: драматична поема-тетралогія", "Ця осінь називається Марія". Вірші поета перекладено англійською, білоруською, казахською, польською, російською мовами.

Першою дитячою книжкою була п'єса-казка «Правдива пісня», видана у 1982 році. Богдан Стельмах є одним із авторів всеукраїнських дитячих видань «Ангелятко» та «Ангеляткова наука».

У доробку автора є й **лібрето** українських класичних опер «Купало» Вахнянина та «Роксолана» Січинського, а також «Мойсей» за поемою Івана Франка.

Серед **перекладів та переспівів** є збірка давньоєгипетської лірики «Початок радісних пісень» (2000), «Сто одинадцять хайку Мацуо Басьо» (2004), еротичні п'ятивірші (танка) «Ночі Коматі» (2007) інтерпретація поеми «Слово о полку Ігоревім», комедія Тірсо де Моліни «Благочестива Марта», п'єси Едмона Ростана «Шантеклер» та «Романтики», лібрето опери Дж. Верді «Фальстаф» й інші драматичні твори.

Упродовж **2007-2008** років вийшло **семитомне видання творів** Б. Стельмаха із назвою кожної книги зокрема («Мольфар», «Тарас», «Атентат», «Чудасія», «Гребля», «Романтики», «Світлиця»).

Вірші поета перекладено англійською, білоруською, казахською, польською, російською мовами.

Член Національної спілки письменників України (від 1977), лауреат літературної премії ім. І. Котляревського (1992), ім. М. Шашкевича (1994), ім. Л. Українки (1996) та премії «Благовіст»

(2004), володар Першої премії «Коронація слова» у номінації «Пісенна лірика» (2015).

Його кандидатуру свого часу навіть кілька разів виставляли на Шевченківську премію, але кожен раз у комітеті знаходили «гідніших». Така вже доля талановитих: уступати місце сірятині.

Заслужений діяч мистецтв України.

Від 1977 – на творчій роботі. Живе і працює у м. Львові.

Член Народного Руху з дня його заснування.

Цього року 2 жовтня 2023 року виповнюється 80 років від дня народження видатного українського поета Богдана Стельмаха. З цієї нагоди пропонуємо вам, наприклад, пісенний вернісаж «Мелодія двох сердець» та сценарій епічно-театрального ревію «Ти став моєю долею, Тарасе». Використувавши підібраний матеріал, можна підготувати бенефіс поета або творчий вечір «Правдива пісня життя» (до ювілею автора пісень Богдана Стельмаха) тощо.

«Мелодія двох сердець» (пісенний вернісаж)

Богдан Стельмах та Мирослав Скорик

Автор опублікував перші вірші у 1962-му, а вже через два роки з'явилася перша пісня (на музику Мирослава Скорика) «Аеліта».

Богдан Стельмах:

«Усе почалося зі Скорика. Ми познайомилися з ним при одній роботі — я мав перекласти українською текст Межелайтіса для його кантати «Людина». Потім почав пропонувати Скорика свої тексти.»

Богдан Стельмах:

«Свої перші пісні написав з Мирославом Скориком. Йшов 1964 рік. А вже на наступний вийшла книжка естрадних пісень композитора, де з семи творів чотири були на мої слова. Співали їх львівські виконавці Степан Степан і Люба Чайківська. Десь у той час музичний

редактор Львівського телебачення Мирослав Сkochиляс запропонував мені зробити кілька перекладів пісень з російської, естонської, щоб вони прозвучали українською. Пригадую, одна з них мала назву "Вінок Дунаю". Взагалі-то починав з перекладів. Під час навчання в університеті співав у студентському хорі. Зустріч з Богданом Янівським перейшла в творчий союз: тоді ж народилися пісні "Голубівна", "Не забудь".

У ті складні радянські роки щось десь в рядках заховати тужливе, сокровенне, українське вважалося подвигом — напівтворчим і напівгромадянським. Нинішні поети в період демократії цього навіть не розуміють. Взяти хоч би для прикладу рядки:

*І що ж то можна зрозуміти:
Що гріх молитись тільки дням,
Що схід не тільки сонцем світить,
Що й ніч зі сходу сходить нам.*

Такий ніби астрономічно погідний вірш, який надрукований у моїй першій книжці. І він пройшов! І вже, як настав той період, коли мене притиснули, то й згадали ось ці рядки, мовляв: "Він ще й тоді дозволяв собі вольності!" Але якою була внутрішня радість поета-початківця, що йому вдалося обдурити тодішню владу...»

Богдан Стельмах і Володимир Івасюк

Богдан Стельмах: «Чомусь вважається, що єдиною музикою Івасюка до вистави були "Прапорonosці" для заньківчан. Проте 1976 року Дрогобицький муздрамтеатр, де я працював завлітом, узяв до постановки п'єсу Максуда Ібрагімбекова "Мезозойська історія" — про азербайджанських нафтовиків та, звичайно, про кохання. В 1970-ті роки Міністерство культури давало театрам обов'язковий репертуар. Музику до вистави на моє прохання погодився написати Володимир Івасюк. Ось

ця робота в театрі була для нього другою. Володя створив прекрасно інструментовану музику з лейтмотивною піснею "Запроси мене у сні".

Йдуть літа — то не біда,
Тільки іноді шкода,
Що в мереживі доріг
Я знайти тебе не зміг.
Запроси мене у сні свої —
В ті, що досі не збулись.
Запроси мене у сні свої —
В ті, що збудуться колись.
В ті, що збудуться колись.
Запроси мене у сні свої,
Хоч на мить — та запроси...
Запроси мене у сні свої —
Тугу в серці пригаси.
Тугу в серці пригаси.
Тугу в серці пригаси.
Сніг на скронях — не печаль,
Та не раз проймає жаль,
Що у споминах твоїх
Образ мій завіяв сніг.
Запроси мене у сні свої —
В ті, що досі не збулись.
Запроси мене у сні свої —
В ті, що збудуться колись.
В ті, що збудуться колись.
Запроси мене у сні свої —
Хоч на мить, та запроси...
Запроси мене у сні свої —
Тугу в серці пригаси...

Івасюк кілька разів приїздив до Дрогобича, привіз готову, записану на магнітофонній тасьмі музику до вистави, але від гонорару відмовився, сказавши, що зробив це для свого друга Богдана. Ось таким він був».

Богдан Стельмах: *«Коли Володя Івасюк перебрався до Львова, щоб навчатись у консерваторії, я десь підсвідомо розумів, що ми мусимо зустрітись і писати разом. За його плечима були "Червона*

рута”, “Водограй”, у мене — хоч і не такі популярні, але пісні зі Мирославом Скориком та Богданом Янівським. Думаю, що й Володя покладав певні надії на творчий розвиток нашого знайомства. У мене немає звички записувати дати, тому не можу точно сказати, яка була наша перша спільна пісня. Скоріш за все — “Лиш раз цвіте любов”, приблизно 1975 року. Відтак нам пощастило написати шість пісень, сьома “Калино, калино”, на жаль, не збереглася. Багато зі створеного Володя тримав у голові, не все фіксував на папері. Вірш “Калино, калино” мовою музики Володя переклав напрочуд швидко. Дивина, але єдиним свідком її створення і єдиним її слухачем був я — її співавтор. Коли я запитав його, чому б не зберегти копію, може, і в нас її хтось заспіває, Івасюк заспокоїв: “Старий, не переживай, я мелодію пам’ятаю, звучатиме і у нас”.

Проте років через п’ять нову мелодію написав до моїх віршів Віктор Камінський, і вона зазвучала у виконанні Оксани Білозір та ансамблю “Ватра”.

Навесні діброва-Мати
Одягла тебе
У рясні зелені шати,
В небо голубе.
А щоб весни не зів’яли
Калиновії,
Білим цвітом розквітали
Кучері твої.
Калино, калино, зелена і біла,
Є хлопців багато — одного любила.
Калино, калино, зелений розмаю,
Я свого одного довіку кохаю...

Цікавий був момент із написанням Вона, як і “Лиш раз цвіте любов”, була похідною від мого вірша “Щороку — і весна, і осінь”, якому не судилося дочекатися Івасюкової мелодії (вже пізніше це зробив Ігор Білозір).

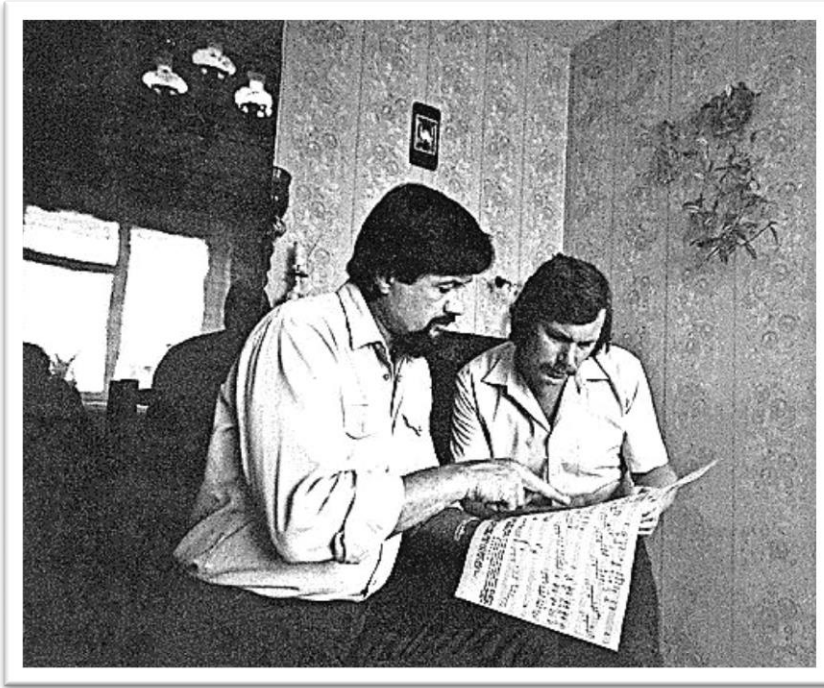
Так ось Володя звернув увагу на слова “мов два перстені у вечірню воду” і загорівся цим образом: “Два перстені! Старий, то буде пісня! Давай її зробимо”. Він вдарив кілька перших акордів на своєму фортепіано і почав наспівувати окремі слова і фрази: “Два перстені — то для тебе... вибирай... два перстені — то твій усміх, а твій усміх — моя згуба...”

”Старий, давай слова!” — радісно вигукнув Івасюк. Я ж сказав, що подумаю. А вже через два дні Володя запросив мене до себе і натхненно почав співати. Так я був першим слухачем ”Двох перстенів”. Правда, із вдячності Івасюк тоді запропонував, щоб я у ”Двох перстнях” був співавтором тексту, мовляв, слова там його і мої. На що я відповів, що слова тільки його. Івасюк не вгавав: ”Але ж ідея...”. ”Два слова — це не ідея, два слова — це мій тобі подарунок з нагоди написання нової пісні”.

Хоч тоді я просив Володю написати музику до ”Щороку — і весна, і осінь”, він відповів, що пісня буде, але треба почекати. Правда, того ж дня я дав йому слова ”Лиш раз цвіте любов”. Володя сів за рояль, слова вкладалися в струмені мелодії якнайкраще, вона, як вітер по зелених кронах світу, летіла з його приємного тембру голосу. Й досі бачу його натхненне обличчя і чую незабутній спів:

Поглянь, усе навколо зацвіло:
Ясна вода і сонце золоте.
Цвітуть гаї, цвіте густе зело.
Чому ж любов так довго не цвіте?
Так довго!
В ріку перероста дзвінкий ручай,
Журбою розквіта гірка печаль,
А ранок сонцем кожен день цвіте для нас,
І лиш любов цвіте один-єдиний раз.
Стрімка ріка загубиться в морях,
Журбу розвіють радощі весни.
Минеться все, але любов моя
Не зронить цвіту навіть восени.
Не зронить!
В ріку перероста дзвінкий ручай,
Хай серце не бере гірка печаль,
Бо ранок сонцем кожен день цвіте для нас,
І лиш любов цвіте один-єдиний раз.

Богдан Стельмах та Ігор Білозір

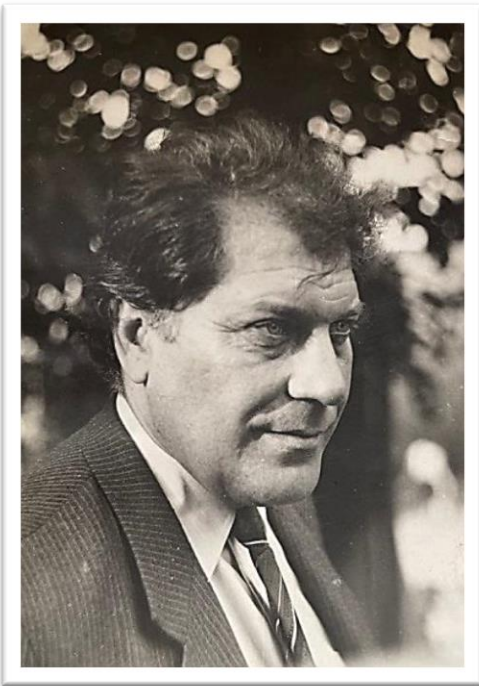
Богдан Стельмах :
«Цікаво, що в той момент, коли пропав Івасюк, мене пізньої весни 1979 року познайомили з **Білозіром**, і пісенна творчість продовжилася, — зізнається поет. — Було щось дивовижне в тому, що саме в той час я робив переклад французької п'єси Едмона Ростана „Шантеклер” — про

птахів. Є там епізод, коли випадково вбивають солов'я. Соловей не може замовкати, якщо трапилася біда — одного заміняє другий соловейко. Ліс без солов'я не може жити. Як у природі, так і в нашій пісні, — соловейко не може замовкати!.. Було б дуже цікаво, як би жили і творили разом Білозір та Івасюк, якою б стежкою йшли, як би це відобразилося в національній пісні і додалося до неї?.. З Ігорем народжувалися пісні, ніби гриби після дощу. Мені писалося з ним, як з ніким. Ми все поставили на пісенний конвеєр. Навіть склали наперед список, де був „Весільний марш”, „Світлиця”, „Многая літа”... Я давав Ігореві вірші, він писав музику, а взамін мені давав музику, я мав писати тексти. Отже, писалося відразу дві пісні. Ігор мав в голові, як він сам казав, „море музики”. Коли мені давали вже готову музику, то я вкладався і потрапляв філігранно, усе сходилося. Ігор Білозір не раз дивувався, як це мені вдається. А ось коли текст був первинним, звичайно, що суперечки були. **Ігор — дивовижної сили композитор–лірик**, самобутній, неповторний талант, який дав Україні й світові десятки й десятки дивовижних пісень. Пісень невмирущих. Йому пощастило своєю піснею прославити нас, українців, у світі. Саме у „Ватрі” Ігор утвердив себе як подиву гідний композитор–мелодист. Полум'яні крила “Ватри” натхненно доточували крила Ігоревих пісень, що дедалі частіше звеселяли

небеса української естради. Такого пісенного розгону, а це упродовж лише кількох років, не зазнав, мабуть, у своїй творчості жоден український композитор, крім, хіба що, Володимира Івасюка, продовженням якого, власне, і був Ігор Білозір. Ігореві пісні звучали звідусіль, а в підсумку їх почала боятися тодішня комуністична влада. Особливо, „Світлиці”, де співалося про те, що „...в рідні стіни світлиці скоро знов посходимось ми”.

Написано 24 пісні — кажу з такою точністю, бо кожна з цих пісень добра. Білозір — це «Ватра», яка відразу ці пісні виконувала. Співали Оксана Білозір, Мар'ян Шуневич, Ігор Богдан — солісти «Ватри». Народ любив ці пісні. І любить їх досі. Якось мене віз один чоловік з мого села Туркотин, де я народився, до Львова. Зупинився у своєму селі і пішов провідати до хати маму. Його мама вибігла зі словами: «Йой, то ви! То ваша „Світлиця“! Я так її люблю слухати! Навіть якось доїла корову, а радіо стояло на вікні. Зазвучала „Світлиця“, я кинула корову і побігла слухати пісню». Мені було дуже приємно це чути. Схожих оповідей чимало. Люди любили пісні Білозора, «Ватру». Видно, мені було добре писати для нього, а йому добре писалася музика на мої тексти. Жодного слова в моїх віршах він не змінив.

Два Богдана: Стельмах та Янівський

Та й надалі поету щастило на композиторів: десятки пісень з Богданом Янівським.

Богдан Янівський підкреслював, що **«Пісня – це, мабуть, найбільш лаконічний засіб висловлення композитора, це засіб вислову його душевного стану, а яка вона – пісня, це вже залежить від його смаку, його інтелігентності, від його душі, його почуттів».**

Переважаючою формою пісень-романсів була куплетна з елементами наскрізності, а за жанровими характеристиками – балада («Балада про двох лебедів», «Журавочка», «Чумацький шлях», «Як упав же він», «Балада для мами»), **скерцо**

(«Залицяльники», «Забобон»), **новела** («Голубівна»), елегія («Червона калино, чого в лузі гнешся», «Не забудь», «Пісня Назарія»), колискова («Коліскова для матері», «**Верховинська колісанка**»), монолог («Ой жалю мій, жалю», «До милої»).

Композитор співпрацював із багатьма поетами України, його сучасниками, а часто й близькими друзями (**Богданом Стельмахом** – автором більшої кількості романсів, Романом Кудликом, Ільком Колодієм, Петром Шкраб'юком, Романом Лубківським, Дмитром Павличком, Іваном Драчем, Ліною Костенко).

На вірші Богдана Стельмаха також писали пісні Олексій Екімян, Левко Дутковський, Олександр Кушнар'юв, Віктор Морозов та Віктор Камінський. Популярності поета може вистачити на кілька поколінь складачів текстів. Пісня – душа народу. Стельмах збагнув це вчасно, він побачив, що його пісню підхопив народ. Вона цвіте на народних забавах, хрестинах, весіллях та при всіляких інших “оказіях”, де репертуар “не спускають”, його обирає серце.

Виконують твори поета Софія Ротару, Оксана Білозір, Василь Зінкевич, Віктор Шпорт'юк, Людмила Артеменко та багато ансамблів та гуртів.

Пісні на слова Богдана Стельмаха – це дуже високо піднята планка піснетворення, якої сягнути нелегко.

Пісенна творчість Богдана Стельмаха

- ✿ Балада про Віктора Хару (муз. В. Івасюка) – Василь Зінкевич
- ✿ Білі скрипки зими (муз. І. Хоми) – Здіслав Марчій
- ✿ Верховинська колискова (муз. Б. Янівського) – Леся Боровець та ВІА “Ватра”
- ✿ Голубівна (муз. Б. Янівського) – Валентина Купріна та ВІА
- ✿ Гуси-лебеді (муз. Б. Янівського) – тріо “Либідь”
- ✿ Довга дорога (муз. О. Екімяна) – ВІА “Арніка”
- ✿ Є на світі казка (муз. Б. Янівського) – Леся Боровець і Олександр Чепурний
- ✿ Залицяльники (муз. Б. Янівського) – М. Срібний та ін.
- ✿ Запроси до танцю (муз. В. Івасюка) – Людмила Артеменко і ВІА “Водограй”
- ✿ Запроси мене у сни (муз. В. Івасюка) – Назарій Яремчук
- ✿ Калини квіт (муз. Б. Янівського) – Леся Боровець
- ✿ Коліска вітру (муз. В. Івасюка) – Софія Ротару
- ✿ Мамина світлиця (муз. І. Білозіра) – Василь Зінкевич

- ✿ Не забудь (муз. Б. Янівського) – В. Дусанюк і Л. Арготюк
- ✿ Не забудь (муз. Б. Янівського) – Мар'ян Шуневич та Ольга Щербакова
- ✿ Не сип, мила, скла (муз. І. Білозіра) – Ігор Богдан та ВІАН
- ✿ Нестримна течія (муз. В. Івасюка) – Софія Ротару
- ✿ Перший сніг (муз. І. Білозіра) – ВІА «Ватра»
- ✿ Поросли межі терном (муз. І. Хоми) – Олег Дорош
- ✿ Пшеничне перевесло (муз. І. Білозіра) – Оксана Білозір.

Упродовж багатьох років автор слів виношує ідею встановлення у Львові пам'ятника Пісні.

«Ти став моєю долею, Тарасе»

(Сценарій епічно-театрального ревью)

«Часами я ставав самим Тарасом»
Богдан СТЕЛЬМАХ

*«...Ходімо ж, доленько моя!
Мій друже вбогий нелукавий!
Ходімо даліше, даліше слава,
А слава – заповідь моя»*
Тарас Шевченко («Доля»)

Ведучий 1: Богдан Стельмах дуже любить театр і має до нього безпосереднє відношення. Свою артистичну кар'єру розпочав у студентському театрі університету. З театром він не розлучався ніколи. Написав багато пісень до вистав, переклав кілька лібрето і п'єс, працював завідувачем відділу музично-драматичного театру у місті Дрогобич.

Упродовж останніх років автор плідно працює як драматург. У репертуарі театру ім. М. Заньковецької дві його п'єси для дітей –

«Чари правдивої пісні» та «Біда навчить». У Першому українському театрі для дітей та юнацтва донедавна йшли п'єси Стельмаха «Тарас» і «І золотої й дорогої», комедія «Фрак для доцента».

Але ми розглянемо більш розлогіше твір, присвячений Великому Кобзарю, зокрема драматичну поему тетралогію «Тарас».

Ведучий 2: Тарас Шевченко завжди присутній у долі Богдана Стельмаха. Як зазначає сам Богдан Стельмах: *«Починалося з віршів про Шевченка, один з яких «Небо» належить до найкращих в українській шевченкіані. А потім справою життя поета стала драматична тетралогія «Тарас Шевченко».* Написана прекрасним легким віршем, ця річ є спробою в драматичній формі розповісти про життєвий і творчий шлях Кобзаря. Михайло Шалата, український літературознавець, назвав поему-тетралогію «Тарас» подвигом поета.

Зі слів Богдана Стельмаха про Тараса Шевченка: *«Тиха бесіда між нами була — це правда, але вів її не так я з Тарасом, як він зі мною: мовою свого “Кобзаря”, мовою своїх автобіографічних повістей, численних листів. “Сумними рядками” Шевченкових дум промандрував я не рік, і не два, і це не метафора. Хотілося пізнати Шевченка як найближчого свого товариша. З Тарасом я ходив до тих стовпів, що небо підпирають, потім пас ягнята за селом, любив малювати, тернів дяка, поневірявся з челядниками Енгельгардта по Вільному... по Петербурзі...».*

Ведучий 1: Поема Богдана Стельмаха – це не тільки оповідь про життя і дорогу до правди Тараса Шевченка. Це наша дорога, якій не видно кінця, як не прикро це визнавати. Тому й він, Тарас Шевченко, возведений нами до рівня наших найсвятіших чеснот, нашого національного символу. Це наш шлях, обраний для нас Всевишнім, до нашої землі обітованої.

У поемі чотири частини: «Безталання», «Доля», «Слова» і «Слава». Концептуально поема Богдана Стельмаха співзвучна ліричному циклові віршів Тараса Шевченка «Доля», «Муза», «Слава», написаних у Нижньому Новгороді 9 лютого 1858 року по дорозі із заслання.

Всього 24 епізоди з життя Тараса Шевченка лягли в основу драматичної поеми-тетралогії Богдана Стельмаха «Тарас». Це зовсім не біографічна оповідь у звичному розумінні цього слова. Це – біографія душі поета, яка й являє нам його суть. Поетична панорама, якої досі в нашій літературі не було, хоч спроби її написання були,

але їм не судилося зреалізуватись. Будь-яка біографія Тараса Шевченка, прозова чи поетична, мала зводитись до певних ідеологічних штампів, де Шевченко мав бути революціонер-демократ селянського рівня, бо до вищого його не допускалось, мала оспівуватись дружба з великим російським народом, засуджуватись і затавровуватись українські пани і всілякі українські буржуазні націоналісти.

Ведучий 2: А якщо треба було торкнутись питання, що Тарас Шевченко інакше оцінював у своїй творчості те чи інше суспільне чи історичне явище, слід було обов'язково наголосити, що Шевченко помилявся і його необхідно було поправити в дусі панівної ідеології, як колись поправляли його рецензенти та цензори. Про це добре відомо й самому авторові, голос якого був завше, як і Шевченків, голосом його рідного українського народу. Слово його було вирішальним і остаточним при виборі місця для встановлення пам'ятника Тарасові Шевченкові у Львові.

Ведучий 1: За той пам'ятник Львів воював більше століття — спочатку з австрійськими, а відтак польськими і більшовицькими окупантами. Час розвалу імперії Львів зустрів твердою постановою нарешті збудувати пам'ятник, за який боролись цілі покоління. Гроші на його спорудження давали всі, кому було дороге ім'я Тараса Шевченка та України. Опиратись волі народу, що рвав з себе пута неволі, старому режимові було неможливо, але можливим було відіпхнути цей пам'ятник на задвірки Львова, подібно тому, як колись ще перед Першою світовою війною, всі зусилля української громадськості були зведені до наймення вулиці з одним будинком десь на околиці. За такий проєкт стояли горою «найвідоміші» і «найавторитетніші» діячі, навіть флюгерні поети з Шевченківськими та іншими преміями імперських часів. Вони робили свою чорну справу...

Ведучий 2: А він, Богдан Стельмах, що не мав тоді ні премій, ні нагород, сколихнув увесь Львів та Україну і закликав український народ класти квіти на те місце, де хочемо, щоб стояв пам'ятник Тарасові Шевченкові. І

народ послухав свого поета. Поніс квіти на місце, де й сьогодні височіє пам'ятник Тарасу Шевченку у Львові. Це була перемога народу і його поета.

Він, Богдан Стельмах, був чи не єдиним львівським поетом, який кинув правду у вічі тим, хто називав себе опікунами української культури завдяки старанням

і

яких українська культура розвивається і процвітає; він назвав їх дантесами цієї культури. Один із таких дантесів упізнав себе у вірші і з того часу перед Богданом Стельмахом були закриті всі без винятку часописи та видавництва. Водночас були заборонені й пісні, написані на поезії Богдана Стельмаха.

Ведучий 1: Богдан Стельмах вистояв. Йому, як поетові, було добре відомо, що відчував Тарас Шевченко, коли йому заборонили писати і малювати.

Він, Богдан Стельмах, не побоявся сказати правду і новій владі, що хизувалась своєю незалежністю та демократичністю, — віршем *«Не пора»**, який вперше прочитав у Нагуєвичах на відкритті відбудованої після спалення злочинцями хати Івана Франка, яких влада так і не могла знайти, хоч на одного з них усі вказували пальцями.

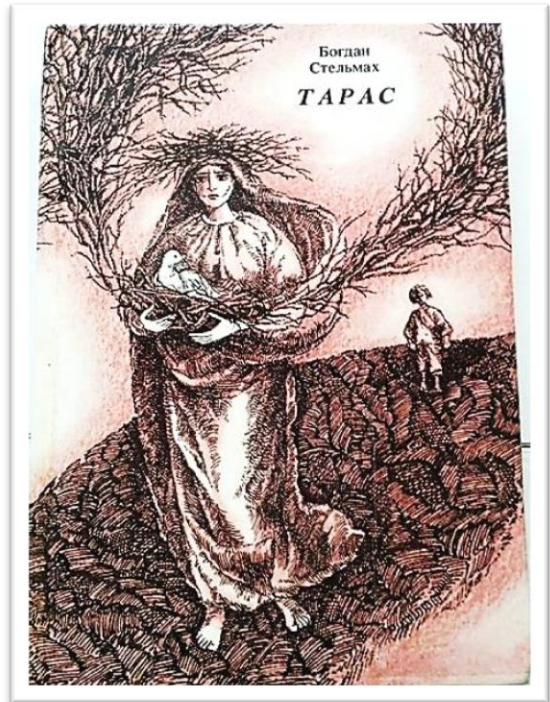
*«Не пора»** Богдан Стельмах, збірка «Вірші про Україну» (2004)
<https://matrix-info.com/bogdan-stelmah-ne-pora-derzhavi-stradnytsi-buty-bolem-v-golovi/>

Ведучий 1: Богдан Стельмах є одним із небагатьох українських поетів новітньої доби української літератури, що має моральне право написати таку поему про Тараса Шевченка, яку написав, і який за Шевченком може сказати: «Ми чесно йшли. У нас нема зерна неправди за собою».

Ведучий 2: Зараз запрошуємо всіх у мандрівку театрами України для пізнання театрального розкриття Б.Стельмаха через призму драматичної поеми «Тарас».

Ця поема є своєрідною відповіддю сучасним очорניתелям поета. Цей твір заслуговує на сценічне втілення. Зрештою вже були дві дуже вдалі спроби.

У 1988-1990 роках Сергій Проскурня з колективом Першого українського театру для дітей та юнацтва у Львові поставив дилогію Богдана Стельмаха «І золотої, й дорогої.../Тарас» про дитячі та юнацькі роки Тараса Шевченка (музика Богдана Янівського). Чудово виконував роль Шевченка

Василь Баша.

Ці дві драматичні поеми згодом побачили світ у видавництві «Каменяр» — як дилогія «Тарас», яку Міністерство культури України відзначило премією імені Івана Котляревського.

Ведучий 1: А друга дуже вдала спроба була в Хмельницьку, в академічному обласному театрі ляльок «Дивень», де завідувачем літературно-драматичної частини

«Україна тебе виглядає, мій сину, Україна очікує, дочко, тебе...»

Хмельницького театру ляльок працював поет Павло Гірник. Йому й спало на думку зробити для найменших лялькову виставу про генія.

20 травня 2000 року відбулася прем'єра постановки Сергія Брижаня «Чумацький шлях» за ідеєю І. Уварової, «Тарас» за драматичною поемою Б. Стельмаха.

Тарас. Театральна фантазія за драматичною поемою Богдана Стельмаха. *Режисер – С.Брижань Художник – М. Ніколаєв Композитор – І.Пустовий*

В пам'ять про Сергія Брижаня в театрі ляльок показали виставу "Тарас" <https://www.youtube.com/watch?v=dl3YQgRPW0I&t=9s>

Нині через двадцять років знову поставили його дітище: виставу "Тарас" за драматичною поемою Бориса Стельмаха.

Ведучий 2: Тепер вистава йде в Львівському ляльковому театрі.

Тарас /Львівський театр ляльок

<https://www.youtube.com/watch?v=uodl9btVMcA>

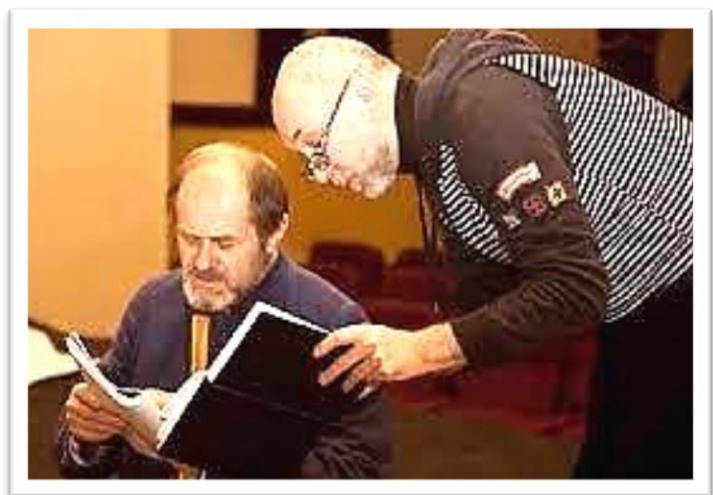
За однойменним твором Богдана Стельмаха. Ця вистава – це історія життя маленького хлопчика Тараса, який згодом став найвідомішим поетом і талісманом України. Сюжет розповідає про всі радості і перешкоди, через які проходить маленький Тарас Шевченко і як завдяки цьому шляху він став Великою Людиною.

Режисер – з.д.м. України Сергій Брижань; Художник – Михайло Ніколаєв; Композитор – Іван Пустовий; Авторка відео - Юлія Заплатинська; Музика у відео - "Калинонька" ГуляйГород.

(/ [@gulaygorod](https://www.youtube.com/@gulaygorod))

Ведучий 1: У березні 2011 року Сергій Проскурня розпочав у Черкасах новий проєкт — постановка драматичної поеми-тетралогії Богдана Стельмаха «Тарас» (у 4 частинах), який тривав до 2014 року.

Прем'єра грандіозної постановки драматичної поеми-тетралогії «Тарас» відбулася 9-10 березня 2011 року в Черкаському обласному академічному українському музично-драматичному театрі імені Тараса Шевченка.

Глядачу спочатку презентували останню із чотирьох частин поеми, автором якої є відомий український поет **Богдан Стельмах**. Над постановкою працював знаний режисер та продюсер **Сергій Проскурня**.

За задумом режисера, щороку створювали одну виставу, починаючи з останньої частини, – таким чином, рухаючись від смерті до народження Кобзаря. 2014 року, до 200-річчя від дня народження Шевченка, на черкаській сцені було відтворено усю біографію Кобзаря.

Для довідки: Сергій Проскурня, український театральний режисер та продюсер, помер на 63-му році життя 1 лютого 2020 року. Народився у Львові, юність провів у Черкасах. Тут з 2009 по 2015 рік був головним режисером драматичного театру, продюсував міжнародний

проект — постановку комічної оперети Йоганна Штрауса «Циганський барон». Поставив драматичну поему-тетралогію Богдана Стельмаха «Тарас»; кінопроект «Наш Шевченко», окремі сюжети до якого фільмував на Євромайдані.

Ведучий 2: 10 березня 2018 року, на великій сцені Тернопільського академічного обласного українського драмтеатру ім. Т. Шевченка відбулася прем'єра — «Тарас».

Жанр драматичної містерії відтворювали за участю всього акторського складу з використанням рухомих елементів сцени, з дивовижними світлоєфектами, цікавим музичним вирішенням.

«Україна тебе виглядає, мій сину, Україна очікує, дочко, тебе...»

Як розповів режисер прем'єри, народний артист України Олег Мосійчук, поява вистави про Тараса Шевченка в репертуарі однойменного театру Тернополя була його давньою мрією.

За словами режисера, 50 відсотків матеріалу в виставі «Тарас» — це твори провідного драматурга, нашого сучасника Богдана Стельмаха, інша частина полотна — поезія самого Тараса Шевченка.

Усі його діалоги, колізії написані не просто з фантазії, а на підґрунті матеріалів про Тараса Григоровича. Богдан Стельмах досконало знає все про Шевченка. Він присвятив життя, щоб створити таку потужну тетралогію про особистість пророка. Богдан Стельмах — це наш сучасний пророк.

«Тарас» - драматична містерія

<https://www.youtube.com/watch?v=vevqwoP5P7c>

"ТАРАС" Драматична містерія

<https://www.youtube.com/watch?v=v1u6O-SjR1w>

Вистава Тернопільського академічного українського драматичного театру ім Т. Г.Шевченка. Т. Шевченко, Б. Стельмах, Сценічна композиція О. Мосійчука.

Драматична містерія — невігаданий світ Тарасового дитинства, страдницькі шляхи поетової юності, зрілості – до останнього подиху, до найвищих вершин вселюдської слави...

Два століття пролягли між добою Шевченка і сьогоднішнім, але час не віддаляє нас від Тараса, не зменшує потреби в розумінні феномену його особистості, не послаблює чарівності і сили Кобзарєвого слова.

Емоційна тайна віршів Стельмаха полягає в тому, що автор нікому не насаджує свої думки, він її тільки проголошує, але проголошує так, що вона легко «приписується» у читачевому серці. Богдан Стельмах завжди і в усьому – чи це поезія, чи драматургія, чи перекладацтво – хоч що він творить, віддає себе усього.

Відео:

✚ Не вір москалеві, як псові - Богдан Стельмах, Проєкт "Повстанське танго" Львівська філармонія

<https://www.youtube.com/watch?v=U9-begz-6LQ&t=16s>

✚ Творчий вечір поета Богдана Стельмаха

<https://www.youtube.com/watch?v=Y7fvbKAwt1w>

- ✚ **Богдан Сташків - Мамина світлиця**
<https://www.youtube.com/watch?v=wmDx-Zymo7o>
- ✚ **Не забудь. муз. Б. Янівського, сл. Б. Стельмаха. Виконує Оксана Герасименко**
<https://www.youtube.com/watch?v=45NPBmsMD8U>
- ✚ **Василь Зінкевич - Мамина світлиця**
<https://www.youtube.com/watch?v=AqSZwrUE9eM>

Джерело: Високий замок

<https://rozмова.wordpress.com/2018/10/13/bohdan-stelmakh-2/>
Богдан Стельмах. Правда пісня. — Львів: Каменяр, 1982.

Богдан Стельмах <https://www.pisni.org.ua/persons/29.html>

Богдан Стельмах: «Після Білозіра та Івасюка не бачу на горизонті нового солов'я»

<https://wz.lviv.ua/interview/124147-bohdan-stelmakh-pislia-bilozira-ta-ivasiuka-ne-bachu-na-horyzonti-novoho-solov-ia>

Богдан Стельмах, поет-пісняр: Був період, коли моє прізвище вирізали з афіш, а „Ватрі“ забороняли співати пісні на мої тексти

<https://pages.facebook.com/gidnistnacij/photos/a.119371922743096/571934310820186/?type=3&source=48>

Видатний український поет-пісняр Богдан Стельмах святкує сьогодні 77-річчя

<https://westnews.info/news/Vidatnij-ukrayinskij-poet-pisnyar-Bogdan-Stelmakh-svyatkuye-sogodni-77-richchya.html>

Богдан Стельмах: «Часами я ставав самим Тарасом»

/Спілкувався **Богдан Залізник**

<http://slovoprosvity.org/2012/10/24/bohdan-stel-makh-chasamy-ia-stavav-samy/>

Стельмах Богдан Михайлович

<https://золочів-райрада.укр/stelmah-bohdan-myhajlovych/>

Богдан-Юрій Янівський: «Не забудь» Музика : український інтернет журнал/ Olga Golynska [електроний ресурс]:[веб-сайт].— Назва з екрану: Режим доступу <http://mus.art.co.ua/bohdan-yuriy-yanivskyy-ne-zabud/>

В полоні долі /М.Горак [електроний ресурс]:[веб-сайт].— Назва з екрану: Режим доступу <https://md-eksperiment.org/post/20201229-v-poloni-doli>

Зрине слово Шевченка: тернополянам покажуть прем'єру драматичної містерії «Тарас»

<https://poglyad.te.ua/podii/strongслово-shevchenka-ternopolyanam-dramatichnoyi-tarasstrong.html>

На сцені черкаського театру 21 дитина зіграла «слова Тараса»

<https://procherk.info/tabloid/99-cherkassy-news/6789-na-stseni-cherkaskogo-teatru-21-ditina-zigrala-slova-tarasa-foto>

Слово про побратима /Ю. Брилинський [електроний ресурс]:[веб-сайт].– Назва з екрану: Режим доступу

<https://md-eksperiment.org/post/20201229-slovo-pro-pobratima>

КЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей та юнацтва»

Харківської обласної ради, 2023

Зам. №5

Тираж 50

